

ABD-NATO ve Türkiye İlişkilerinin Son On Yılı

Haldun Solmaztürk

10 Mayıs 2012

Haldun Solmaztürk: Efendim öncelikle sayın hocam Ümit Özdağ başta olmak üzere 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'ne bana bu fırsatı verdikleri için teşekkür ederim. Burada bulunduğunuz için ayrıca teşekkür ediyorum. Umarım hepimizin istifade edeceği bir toplantı olur. Tabii bu tür toplantıların kapalı yuvarlak masa toplantılarının bazı şeyleri öğrenmekten ziyade bakış açılarımızı paylaşmak adına çok yararlı olduğuna inanıyorum. Tabii hepimizin bir geçmişi var bir kısmımız devlette çalıştık, bir kısmımız siyasette görev aldık bir kısmımız farklı yerlerde akademik dünyada veya başka yerlerde. Aynı şeylere bakıp bazen farklı şeyleri görebiliyoruz. Tamamen o bizim geçmişimizden gelen bakış açısı bu. Ben de bir yarı asker, yarı siyasi bakışı sizinle paylaşmaya çalışacağım. Bu malum uluslararası ilişkiler veya siyaset bilimi literatüründe siyasi-askeri perspektif olarak geçiyor. Çünkü ne siyasi ne askeri, ikisi de beraber. Böyle bir gözlük var. Fakat bu gözlüğün bir camı siyasi bir camı askeri anlamında değil. Her iki cam da siyasi-askeri. Böyle bir şey. Hatta bazı gözlükler vardır belli göz kusurlarını düzeltmek için siz baktığınız zaman camın üst tarafı çalışır, aşağı baktığınız zaman alt tarafı çalışır. Bu öyle bile değil. Tek camda hem askeri hem siyasi perspektif var. Bunu biz kendi meslek alanımızda çok kullanırız. Uluslararası alanda da çok kullanılır. Şu anlamda mesela taktik, operatif, stratejik ve büyük stratejik olarak dört seviye var. Bizim askeri literatürde birçok meslek alanında olduğu gibi askerlikte de bir bilim alanı var. Bir bilim boyutu var, bir de felsefe boyutu var. Birçok mesleğe bunu tatbik etmek mümkün bunu kabul ediyorum ama tabii askerlikten gelme esas olarak bu eğitimi almış otuz sene üniforma giymiş birisi olarak kendi açımdan bu ayrımın hayati olduğunu size söyleyebilirim. Yani bir bilim yönü bir sanat yönü, bir de felsefe yönü. Felsefesi olmayan hiçbir mesleğin başarılı olabileceğine inanmıyorum. Hele askerlik kesinlikle başarılı olamaz. Tabii bilimsel ve sanat yönü de olacak. Peki nerden nereye basamak basamak bakarsak, mutlaka önce bilim gelir, bilimin üzerine sanatı koyabiliyorsunuz, felsefesi Sinan'ın Edirne'deki camindeki gibi kendiliğinden geliyor.

Psikolog Abraham Maslow vardır, onun ihtiyaçlar hiyerarşisi vardır aşağıdan başlar şekil olarak yukarı doğru çıkar. En üstte de kendini gerçekleştirme vardır. Her meslekte olduğu askerlikte de kendini gerçekleştirme askerliğin sanat ve felsefesinin alındığı yerdir. İşte o seviyede siyaseti askerlikten ayırmak mümkün değil, ben hangi deneyime dayanarak sizlerle bugün sohbet etme cesaretini bulup geldim? Efendim

ben piyade subayım. 1975 yılında piyade subayı olarak mezun oldum. Tabii her subay gibi birçok yerde görev yaptım ama biz piyadeler biraz daha fazla tayin oluruz. Ben ortalama bir buçuk yılda tayin oldum. İlk kez 1987 yılında yurt dışına çıktım Kıbrıs'ı saymazsak. Dolayısıyla 75'ten 87'ye 12 sene taktik seviyede çalıştım ve orada askerliğin bilim ve kısmen sanat yönünü öğrenmeye çalıştık.

87'den 91'e kadar NATO'da görev yaptım. Orada askerliğin operatif seviyesiyle stratejik seviyesini ve büyük stratejik seviyesini birlikte gördüm. Aynı anda birçok seviyede görev yapabiliyorsunuz. Mesela bir tatbikatı izlemeye gidiyorsunuz SACEUR adına bir tatbikat izlemeye gidiyorsunuz o tatbikat değerlendirmesi için girdiğiniz tatbikatta birden bire kendinizi siyasi seviyede buluyorsunuz. Çünkü söylediğiniz her bir kelimenin siyasi sonuçları olacağını biliyorsunuz. Orada üç yıl görev yaptım. Döndükten sonra Genelkurmay'a döndüm ve emekli olana kadar Genelkurmayda çalıştım. Somalide görev yaptım. Orada Türk kıdemli subayı olarak görev yaptım. Amerikan ikmal birimlerinden malzeme almak için imza yetkim vardı bir binbaşı olarak bir üstteğmenimiz de gidip alıyordu. O zaman TSK envanterinde olmayan pek çok şeyi aldık ve kullandık. Döndüğümüz zaman da böyle güzel şeyler var diye öneride bulunduk. Dolayısıyla bir tabur komutanı binbaşı birden bire kendini yine orada bulabiliyor, aynı anda döndüğü zaman da ateş teatisine giriyorsunuz. Yani hem taktik hem de stratejik seviyede olabiliyorsunuz. Bunların yetişmenizde getirdiği avantajlar var tabii. Yetişmenizi hızlandırıyor. Daha sonra Balkanlar'daki operasyonlarda rol aldım. Osmanlı'dan sonra Balkanlara üniformasıyla dönen ilk subaylardan birisiyim. Bir süre Amerika'da sivil olarak görev yaptım. Bir araştırmacı olarak. Tabii dışişleri bakanlığından kongreye kadar birçok yere girip çıktım. Dolayısıyla Amerikan siyaset sistemini, bunların Araplarla, İsrail'le Avrupa'yla ilişkileri nasıl bunları gözleme fırsatım oldu. Geldikten sonra Kıbrıs'ta Türk Alayının komutanı olarak görev yaptım. Türk Alayı şudur, hocamın bildiğini biliyorum ama herkes doğal olarak bilmeyebilir. 1960 antlaşmalarına dayalı olarak biz Türkiye olarak adadaki düzeni garanti ettik. Bu düzenin nişanesi olarak 16 Ağustos 1960 kişilik bir 650 kişilik bir alayımız adaya çıktı. 16 Ağustos 1960 bizim Türk Ordusuyla, Türk Bayrağıyla adaya dönüşümüzdür.

O zaman anlatırdı yaşlılar, İngilizler geldiğinde İngiliz bayrağının çekildiğini gören ve Türk Bayrağının çekilişini hasretle bekleyen yaşlılar vardı biz döndüğümüzde. Tabii konumuz değil ama burada paylaşmak .... 16 Ağustos 1960'ta Mağusa'ya çıkmıştır ve

Lefkoşa'ya intikal etmiştir. Bütün Türk kızları gelinliklerini giyerek toplanmışlardın bugün bizim düğün günümüz diye. O günlerden nerelere geldik. Sonra oradan döndüm. Döndükten sonra Güneydoğu'da görev yaptım. Sonra tekrar NATO'da görev yaptım, sonra Genelkurmayda görev yaptım, sonra emekli oldum 2005'te. Geçmişim bu. Bir şans olarak görüyorum ben. Dünyanın bir çok yerinde birçok orduyla çalışmak, siyasi ortama girmek. Cumhurbaşkanıyla, başbakanlarla, bakanlarla oturup yemek yemek, sohbet etmek. Ama bunun yanında dağda çobanla sohbet etme fırsatı da buldum. Somali'de köylünün ikram ettiği karpuzu da yeme fırsatım oldu, Kuzey Norveç'te Arktik bölgede bir Norveç'li balıkçının ikram ettiği somonu yeme şansım da oldu. Genelkurmay'da da çalıştım, Siirt'te, Şırnak'ta Ağrı'da başka yerlerde de... Bütün bunlar bir bakış açısidir. Bu bakış açısını sizlerle paylaşmak istedim yoksa konuşacağım şeyleri sizler de benim kadar biliyorsunuz. Usulen bir otuz dakikalık kısaca 2000'lerden bugüne nasıl geldi Türk Amerikan ilişkileri kısaca öyle bir şey yapayım. Ondan sonra memnuniyetle sorulara gireriz.

Efendim şimdi girişte de ifade etmeye çalıştım. 89'da bu duvar yıkıldığında bunu hiç kimse beklemiyordu. Ben o zaman Belçika'daydım. Tabii arkadaşlarımız var Almanlar da var. Sağa sola gidip geliyoruz ben o zaman reaksiyon kuvvetlerinden sorumluydum ve kriz yönetim şubesindeydim. Reaksiyon kuvvetleri kriz doğmaya başladığında ilk intikal edecek kuvvetlerdir bunlar.

Ümit Özdağ: Sovyet saldırısı durumunda.

Haldun Solmaztürk: Sovyet saldırısından önce. Yani Sovyet saldırısı olma ihtimali olan yerler. Bunlar belirlenmişti o zaman. Mesela Kuzey Norveç, N-1, Danimarka boğazları N-2, güneyde S-1, S-2, S-3 vardır. Mesela Doğu Anadolu bir kontenjan bölgesidir, Güneydoğu Anadolu bir kontenjan bölgesidir, bizim Trakya ayrıdır, Yunanlıların Trakyası bizim bildiğimiz Batı Trakya ayrıdır, bir de Kuzey İtalya vardır. Yani Varşova Paketi ile NATO'nun karşı karşıya geldiği en kritik yereler. En kritik yer Orta Avrupa ama burada güçlü tümenler her zaman vardır. Yani Fransız, Alman, Kanada, ABD tümenleri zaten 24 saat güçlü olarak tutardı. Ama kanatlar öyle değil, kanatlar en kritik yerler dolayısıyla Sovyetlere bakın biz Orta Avrupa'da güçlüyüz ama biz kanatlardan gireriz, nasılsa Norveç'te sadece Norveçliler var, Danimarka'da sadece Danimarkalılar, Türkiye'de sadece Türkler var diye düşünmeyin, demek için buraya gelecek kuvvetler çok uluslu kuvvetlerdi. Mesela Doğu Anadolu'ya bir tugay

gönderilirdi komutanı bir tuğgeneral olurdu ve bu her iki senede bir değiştirilirdi. Pek çok ülkeden birlikler destek verirdi. 24 saat içinde mesela Kars'ta bayrak gösterirdi. Dolayısıyla mesaj şu eğer bu sınırı geçerseniz karşınızda sadece TSK'yı değil bütün NATO'yu bulacaksınız. Bu nedenle hazırlık seviyesini yüksek tutmak için her sene bunun tatbikatları yapılır. Ben de o zaman bunlarla beraber gider gelirdim. İşte bu hercümerç içinde birgün bir Alman arkadaşımız parti veriyordu. İçeride televizyon açık her yerde Alman bayrakları var. Dedi ki duvar yıkıldı. Büyük bir heyecan var birleşiyoruz diye. Bundan bir süre önce Çekoslavakya üzerinden geçişler başlamıştı. Hiç kimse bu kadar süratle duvarın yıkılacağını tahmin etmiyordu. Ben içindeydim o zaman. Kriz yönetim şubesinde kriz yönetim subayı olarak önce bizim bilmemiz gerekirken biz fark edemedik. Kısa süre sonra ben Türkiye'ye döndüm sonra bir toplantı için Rusya'ya gittim 1992 senesinde. Orda bize bir brifing verdiler İslami Terör. İlk defa orada duydum. Dini terör dense neyse buna itiraz ettim. Ve hep Afganistan'ı gösteriyorlar. Afganistan'a odaklanmaları beni şahsen şaşırtmıştı o zaman. Doğru dediler ama geçti. Birden bire balkanlar patladı. Slovenya'dan başladı... Biz uzun süre Balkanlardaki operasyonlara müdahil olmaya çalıştık. BM devreye girdi, NATO devreye girdi ABD ile beraber ve UNPROFOR 93'te konuşlandı. Bizim bütün ısrarlarımıza rağmen sadece Kuzey İtalya'da Gedhi Üssüne bir filomuzun konuşlanmasına izin verdiler. Adriyatik'teki görev kuvvetinde gemilerimiz vardı. Bütün ısrarlarımıza rağmen çok açık olarak kara gücü göndermemize direndiler. Sizi istemiyoruz dediler. Bölgedeki devletler sizi istemiyor dediler. Kimse dinlemedi sene 93.

Sonra ABD Somali'ye çıktı. Hint okyanusunun kıyısında bir hava alanına çıktılar. Ben Genelkurmaydaydım. İkinci başkana bir şey sunacağız. Odasına gittim kendisi yoktu ama J başkanları korgeneraller oturmuşlar bir tanesi diğerine bak işte Haldun bu dedi. Duydum ama duymamazılıktan geldim. Ben de o zaman binbaşyım. Biri hayırlı olsun dedi ben de sağolun komutanım dedim. Niye hayırlı olduğunu biliyor musun dedi? Bilmiyorum komutanım dedim. E niye sormuyorsun dedi. Bilmem gerekince her halde söylersiniz dedim. Gidiyorsun dedi. Emredersiniz dedim. Nereye gideceğim diye sormuyorsun dedi. Ben o gece emir aldım ertesi Somali'ye giden birliği teslim aldım.

Bir hafta içinde intikale başladık. Mersin'den gemiyle çıktık. Asıl söyleyeceğim şey şu ABD NATO Türkiye çerçevesinde o zaman Clinton'dı başkan. Başbakan da Tansu

Çiller hanımefendi, bende kopyası vardır, Madam Primeminister diye mektup yazmış. Biz gidiyoruz siz de destek verir misiniz? Sizin gelmeniz bizim için çok önemli siz gelerseniz bu anlamlı olacak. Mümkünse muharip birlik de gönderin çünkü herkes hastane veriyor savaşacak adam lazım. Bunun üzerine apar topar gittik. Halbuki operasyon ABD'nin kendi milli menfaatleri için başlattığı operasyon. Hele o dönemdeki NATO'nun yapısıyla bunu yapması mümkün değil. O zaman NATO'nun adı geçmiyor ama koalisyon oluşturuyor. BM'den Blessing dedikleri bir karar almış yine NATO'ya dönüyor. Çünkü buradan gelen bir beraberliğiniz var. Telsizleriniz konuşuyor, taktikleriniz uyuşuyor bir sürü şeyiniz beraber. Yani NATO ittifakının içinde olmanın getirdiği bir tanışıklık var insanları tanıyorsunuz. Yüz yüze geldiğiniz insanlar. Oraya gittik Botsvana'dan tabur var ancak harita görmüşüm orayı. Kanada birliği var tabii farklı oluyor. Bunların ayrıntılarına girmeyeceğim. Herşey imza attığımız için olmuyor. Kendiliğinden gelişen bazı şeyler var. Bir gün yine o havaalanının oradayız nizamiyeden telefon geldi dediler komutanım iki üç Alman var sizle görüşmek istiyorlar. Bize kamyon lastiği lazım dediler. Niye başkasına gitmediniz? Biz Almanız buraya gemiyle gelmişler. Biz sizi tanıyoruz siz mutlaka yardım edersiniz. Çok sevindiler. Zaten biz geldik sizin bayrağı görünce alman bayrağı görmüş gibi olduk. Alman Türk subayla aynı ofisi paylaşmış. Başka bir gün bir Slovenyalı gazeteci ve eski Yugoslavyadan biri kalacak yere ihtiyaçları var. Sizi Türkler misafir eder demişler ve geldiler biz bunları yatırdık. Bazı şeyler böyle yürüyor. Bizim sırtımız sıvazlandığında hele hele Amerikalı sıvazlarsa buna bizim direnme gücümüz çok az. Ben gördüğüm bu. Madam Primeminister deyip biraz övücü cümle yazılınca hemen bir hafta içinde olmayan birliği yaratıp, olmayan komutanı başına atayıp dünyanın öbür ucuna gönderebiliyoruz.

Biz oraya gittiğimizde sobamız bile vardı. Hatta bir gazeteci Türkler Somaliye soba getirmiş diye haber yaptı. Ekvatorun üzeri ama bizi Afrika'nın içine de gönderirler zaten sahra sobası. Biz yola çıktığımızda Somali'de nereye konuşlanacağız, tehdit nedir, düşman nedir bilmiyorduk. Telsiz üzerinden faximile cihazlarıyla bilgi aldık. Neden gittik çünkü Amerika başkanı rica etti. Bu rica çok önemli bunu aşamıyoruz. Bunu niye aşamıyoruz tabii bunun psikolojik çözümlenmelerine girecek değilim tabii ama Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisiyle biraz ilgisi var. Bir an geldi Somali'de aynı anda üç farklı komutanlık vardı. Birinci UNSOM-1 ta eskiden kalma, sonra koalisyon başladı, sonra UNSom-2 başladı. Mayıs 2004'te. Daha sonra komutanlık sayısı beşe

çıktı. Bir ABD tugayı çıktı. ABD'nin kendi milli komutanlığı var orada. Birden bire olaylar kontrol dışına çıktı. ABD'nin birbirinden haberi yok. İş sarpa sardı. Clinton dedi ki bundan sonra hiçbir ABD birliğini Amerikalı olmayan bir komutanın emrine vermeyeceğiz sanki daha önce vermiş gibi. Sadece şu oldu ABD birlikleri diğer ABD birliklerine haber vermeden operasyon başlattı ondan sonra Blackhawk down oldu. Bu 93'te oldu aşağı yukarı 20 sene geçti. 20 senedir o gün ne olduğu açık kaynaklarda bulunamaz. Niye onu Amerikalılar kendi kamuoyundan gizliyor.

Bizde affedersiniz bazı aklı evveller diyor ki dünya değişti, bu kadar gizliliğe ne gerek var açalım kozmik odaları. Ama bütün içlerinde aksaklıklara rağmen bunu 20 senedir gizleyebilmiş olmaları Amerikan sisteminin kol kırılır yen içinde kalır genel anlamıyla ifade edilen felsefesini çok net olarak açıklamaktadır. Amerikalı çekilirken ABD ile birlikte Fransa da çekildi, Kanada da çekildi, bunlar en güçlü unsurlardı. Biz sırtımız sıvazlandığında apar topar oraya gittik, yetmedi bir de korgeneralimizi gönderdik. Korgeneralin gönderilmesi şöyle önemli bütün o operasyonun riski o korgeneral ve Türk Ordusunun üstünde. Fatura Türkiye'ye kesildi. Ama bizim korgeneralimiz gidip UNSOM-2'yi teslim aldığı anda Amerika çekilmekte bir saniye bile tereddüt etmedi. Tasını tarağını topladı gitti. Onunla birlikte en güçlü iki ülke Kanada ve Fransa onlar da gittiler. Ondan sonra işler sarpa sardı bizim çekilmemiz ta 1995'te mümkün oldu niye çünkü bir korgeneralimiz vardı orada ve onu bırakıp gelemezdik. Bizi NATO üzerinden sırtımızı sıvazlayarak götürdüler fakat bunun karşılığını alamadık peki NATO içinde nasıl oldu. Yani bütün bunlar olup biterken Türkiye Amerikan desteği nasıl oldu? 1991'de Saddam Kuveyt'e girdi. Ve 91 Ocak ayı yanlış hatırlamıyorsam 17 Ocaktı operasyonun başladığı gün o zaman Türkiye, o zaman benim sorumlu olduğum birlik vardı orada Güneydoğu'ya tahsisli üç filo vardı biri Alman, biri Belçika biri de İtalyan filosu. O filo da yarı filoydu RF-4'ten oluşuyordu. Bu filolar yıllardır tatbikatlarını yapmış Türkiye'ye gidip gelmiş planları onaylanmış ülkeler de onaylanmış taahhüdü var. Savaşa girmek için gelmiyor savaştan caydırmak için geliyor. Saddam'dan bir gerginlik gelirse bu filo gelecek Saddam'a burada NATO var sadece Türkiye yok mesajı verecek. Türkiye bunu istediği anda NATO karıştı. Bu kuvveti Türkiye'ye göndermemek için ellerinden gelen bütün çabayı gösterdi. Hatta Türkiye NATO üyesi olması koalisyon içinde yer alması... malumunuz o zaman rahmetli Özal cumhurbaşkanıydı, yetkisi olmamasına rağmen, boru hattını kapattı. Bu kadar açık destek verilmesine rağmen bir brifingde Türkiye'yi koalisyonun içinde

saymadılar. Buna itiraz ettim siz burada konuşurken Türkiye buna destek veriyor dedim.

Katılımcı: Türkiye'ye gönderilen patriotlarla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Haldun Solmaztürk: Efendim patriot füzelerini başta Amerika göndermedi patriotları Hollandalılar kendi istekleriyle gönderdi. Onda da kendi hesapları vardı ondan gönderdiler. 2003'te de aynı şey oldu. Türkiye'nin bütün iyi niyetli bakışına rağmen bütün fedekarlığına rağmen, NATO tarihinde ilk defa bu kuvvet istendiğinde NATO kusura bakma arkadaş dedi. O zaman Almanya'da bu iç siyasi krize sebep oldu. Bu Alman filosu ancak planlandığı Diyarbakır'a değil geriye Malatya'ya konuşlanma koşuluyla gönderildi. Parlamento ancak böyle onay verdi. Çünkü Malatya'dan bu uçuşların Irak sınırına ulaşması mümkün değil. Böyle Alman kamuoyuna bunlar isteseler de Irak sınırına ulaşamazlar endişe etmeyin bir tehlike yok dediler. Yani bütün bu NATO üyeliğimiz, Saddam'ı caydırmak değil Saddam'a ne yaparsan yap NATO'nun Türkiye'ye yardıma niyeti yok mesajı vermek için kullanıldı.

98'e geldik. Biliyorsunuz Öcalan Suriye'deydi Öcalan'ı istedik hatta o zaman Mesut Yılmaz'dı başbakan. Biz bir şey söyledik Suriye'nin bir adım atmasını istiyoruz eğer atmazsa bir ileri bir adım atarız şeklinde bir şey söyledi. Bir süre sonra Öcalan Suriye'yi terk etmek zorunda kaldı. Aynı anda biz bunları yapıyoruz gerginlik devam ediyor İsrail bir deklarasyonda bulundu meydana gelen bu kriz bizim dışımızdadır. Biz krizin tarafı değiliz kimseyi teşvik etmedik herhangi bir çatışma olursa kesinlikle buna müdahil olmayacağız dedi. Suriye inanmadı. Suriye'yi inandırmak için Golan'daki üç tümenini sınırdan uzağa çekti, ama gene inanmadı Suriye aslında samimiydiler. İsrail'in bu garantiyi Amerika'ya danışmadan vermesi mümkün değildir.

2003'e geldik, 1 Mart tezkeresi öncesi ve sonrası. Netice itibariyle bir krizdi. Daha sonra operasyon başladı ve çuval olayı meydana geldi. Bunun tesadüfi kontrol edilemez bir olay değildi. Amerikan haleti ruhiyesini anlamak açısından şunu söylemek istiyorum, şunu gördüm bir kesim var we Americans, biz Amerikalılar bu bütün hücrelerine işlemiş. O insanla muhatap olduğunuzda siz hiç kimsesiniz. Ta ki sizden bir fayda elde edeceklerini hissetsinler. Hissettikleri anda o zaman bir bakıyorsunuz sağınızdan solunuzdan Amerikalılar çıkıyor. Böyle bir sistem var ve bu her yerde çalışıyor. Bu iyi kötü meselesi değil bu bir realite. Onun için şunu gördüm

herkesin bir dosyası var. Fişleme diyorlar ya herkesi fişliyorlar, biyografik istihbarat, herkes hakkında...

Somali'de bir gün çadırın önünde oturuyorum Amerikan tv ekibi geldi dediler. Bir baktım hepsi asker, çelik başlıklı falan. Biz Washington'dan geliyoruz sizle röportaj yapıp fotoğrafınızı çekceğiz. Neden dedim. Siz bizimle burada bizimle beraber savaşıyorsunuz bizim tarihimizin bir parçası oldunuz dedi. Ne denebilir buna. Birgün aklıma geldi bizi Amerikalılar çekti dedim, bizimkiler ne yapıyor, kalktım bizim Mamak'taki Tugaya gittim. Herhangi bir şey var mı diye... Tugay komutanı iyi ki söyledin bir bakalım dedi. Aradık bir foto film merkezi var tavan arasında bir karton kutunun içinde bulduk. Bizim orada çektiğimiz tarihi filmler. Bizim tarihe bakışımız da bu. Kökü olmayan ağaç gibi. Milletler devletler de böyle tarihle irtibatınızı kestiğiniz anda kökünüz ölüyor. Amerikalı bunu çok güzel işliyor. İngiliz'de işliyor. Londra'da nereye baksanız bir komutanın heykeli var, yani savaşı canlı tutuyor, törenler yapıyor her törende askerler var.

Ümit Özdağ: Biz de yerel yönetimlere devrediyoruz.

Katılımcı: Biz askeri meclisten çıkarıyoruz.

Haldun Solmaztürk: Dünyanın hiçbir yerindeki mecliste askersiz meclis görmedim. Genel olarak toparlarsak, daha siyasi çerçeveye içine oturtursak. Bush dönemi iki dönem geldi, Cumhuriyetçiler yönetime geldiğinde bunların kafasında Irak'a girmek vardı. Bunlar Irak'a girecekti. Fakat nasıl olduysa 11 Eylül olayları oldu. 11 Eylül'ü Irak'a bağlamaları mümkün değildi Afganistan'a bağladılar. Dedim ya ta 92'de Afganistan'ı anıyorlardı. Bir fırsat çıksın Irak'a girelim derken fırsat çıkmadı fırsatı yarattılar. Colin Powell'ı kullandılar istihbaratı kullandılar. Powell BMGK'da o brifingi vermeseydi o karar çıkmazdı. O karar bile ABD ve koalisyonun Irak'a girmesine cevaz vermiyordu ama kullanıldı. Abdullah Gül'ün başbakanlığı döneminde, ardında Recep Tayyip Erdoğan Deniz Baykal'ın desteğiyle başbakan oldu ve bugüne geldik. Dolayısıyla Bush dönemi Türk-ABD ilişkilerini 2003 sıkıntılı dönemi hariç tutulursa çeşitli nedenlerle geliştiği dönemdir. Türkiye'nin Afganistan'da elinden geleni yapması, Amerika'nın Irak'taki siyasi ve askeri operasyonlarına destek vermesi ve en önemlisi Türkiye'de siyasi İslam olarak bilinen bir iktidarın ekonomiyi ileri götürmesi ve AB sürecinde iyi niyetle çaba gösteriyor gibi bir performans göstermesi ABD'nin bölgedeki beklentilerine ve stratejilerine

düşünebileceğinin çok çok ötesinde katkılar sağladı. 2007 olayı bunun tam zirveye çıktığı dönemdir. 2007'de Cumhuriyetçi Bush yönetimi onların ikinci döneminin sonudur. Türkiye'deki iktidarı koşullar ne olursa olsun desteklemek ve kalıcı yapmak konusunda stratejik bir karar aldılar. Ve bu karar hala devam ediyor. Türkiye'deki iktidar güçlü biz beğenelim beğenmeyelim bu demokrasiyle özgürlüklerle haklarla ilgili bir şey değil. İktidar güçlü güçlü olduğu için de ABD desteklemeye devam ediyor. Fakat Obama yönetimi 2009'da geldiğinde benim okuduğum kadarıyla Obama bir daha gelecek. Bu anlamda bir rakip yok ve konjonktür öyle gösteriyor. Obama geldiğinde şu farklılığı yaptı. Türkiye'yi bir ılımlı İslam ülkesi değil de batı ile entegre olma yolunda ekonomisi gelişen, gerçekte öyle olmadığını bildikleri halde demokrasisi gelişen bir ülke olarak sundu. Bu nedenle bu Ergenekon, Balyoz vs davalara bakışları da hep şaşı oldu. Yoksa hepsi ne olup ne bittiğini biliyordu. Niye çünkü Türkiye'de güçlü iktidarın devam etmesini istiyorlardı daha güçlü olması da bu davaların devam ettirilmesi ve genişletilmesine bağlıydı. Bu arada Amerikan dışişleri bakanlığının yıllık insan hakları Türkiye ile ilgili raporunda zaman zaman eleştiriler oldu. Ama bunu büyük Amerikan siyasetinin içinde küçük bir yer olarak görmek lazım. Çünkü Amerikalılar bunu çok yapar. Mesela kendi üniversitelerinde de kendi enstitülerinde de yapar. Bazı enstitüler Amerikan siyasetini çok eleştirir. Siz de onları zannedersiniz ki gerçekten eleştiriyor. Onlarla daha rahat konuşursunuz. Adam onu derler toparlar. Bu iyi polis kötü polis gibi. Biraz geri çekilip baktığınızda büyük resim çok farklı. Güçlü iktidar varsa her zaman destek verilir. Ne zamana kadar bir alternatif bulana kadar. Şu anda bir alternatif görmüyorlar çok net. Bu güçlü alternatif görmediğimiz için bu iktidarı desteklemekten başka alternatifimiz yok. Yalnız Obama şunu yaptı, Türkiye'yi ılımlı İslam tarifinden model ortak şekline getirdi. İlimli İslamı kabul etmediklerini açıkladı çünkü bunun niyet edilmemiş sonuçları olan bir ifade olduğunu farkettiler.

Obama Türkiye'den çok şey bekledi seçilir seçilmez Türkiye'ye gelmesi tesadüf değildir. Fakat yakın zamana kadar Türkiye tam aksi bir tutum ve davranış içine girdi. Bunda 2007'den itibaren ülke içinde güçlü bütün sektörleriyle işte ordusu, gazeteleri, medyayı yargıyı kontrol altına alması büyük rolü var. 2010 referandumu ve 2011 seçimlerinde tekrar iktidara gelmesi bir hükümetle ABD'nin karşı çıkması mümkün değildir. Arada kazalar olmuştur. Ermenistan'la yaşanan kaza, İsrail'le, Kıbrıs ortada 180 derece dönüş yapılan yerler bunlar. İran'ın nükleer programıyla

İlgili Brezilya ile işlere kalkışmamız. Ama bunların hepsinin üstüne sünger çekti ABD. Türkiye’de Kürt açılımı olarak başlatılan açılım da doğrudan doğruya ABD’nin teşvikiyle yapılmıştır.

Hepsini toplarsak Bush dönemi genelde Türk-ABD ilişkilerinin geliştiği dönemdir. NATO bu çerçevede her zaman enstrüman olarak kullanılmıştır. Obama demokrat yönetiminin Türkiye’den beklentileri çok fazlaydı. Ama beklenileni Türkiye vermemiştir çeşitli sebeplerle. Ama bugün gelinen durumda güçlü iktidar içeride sıkıştığı ölçüde dışarıda daha verici hale gelmiştir.

Genel eğilime bakarsak Türk-Amerikan ilişkileri oldukça iyi durumdadır. Türk-Amerikan ilişkileri derken Türk Hükümeti-Amerikan Hükümeti ilişkilerini kastediyorum. Bu eğilimin uzun bur süre devam edeceğini bu ilişkileri geliştirileceğini, hükümetin bunu yapmak için kararlılık içindedir. O kadar ki kraldan daha kralcı bir tutum içindedirler. İran’la Türk hükümetinin tutumu bellidir İsrail’le şu anda soğumaya bırakıldığı çok açık. Kısa bir zamanda bununla da ilişkiler iyileşecektir. Suriye ile ilgili Türkiye’nin tutumu hayret edecek kadar batının beklentilerinin de üzerindedir. Buradan nereye gidilir Kıbrıs bundan nasıl etkilenir soruları akla gelebilir. Tabii çok geniş bir konu ve alan. Hocam izin verirseniz ben burada susayım.

Ümit Özdağ: Peki çok teşekkürler. Hakikaten çok renkli bir anlatımla NATO’nun bizim için ne kadar faydalı olduğunu hep birlikte öğrenmiş olduk. Bunun daha detaylarını soru cevap bölümünde arayacağız. Bu bölümü yarım saat yapacağız, çok uzun yorumlar olmadan daha çok paşamızın konuşmasını sağlayacak şekilde soralım lütfen. Evet Yusuf. Yüksek sesle sorarsan bant kaydediyor.

Katılımcı: Somali örneğinden bahsettiniz, sizin anlattıklarından benim anladığım Somali’de devlet tarafından çok da sistemli bir yaklaşım.... (anlaşılmıyor) şimdi burada bahsedilen hep bildiğimiz... Devlet geleneği çerçevesinde bu tür müzakerelerde dışişlerinde müzakere yeteneği olan insanlardan kurulmuyor mu? Bu eksiklik neden kaynaklanıyor. Bunun açıklaması nedir? Ve 2002 yılından sonra AKP iktidara geldiğinde Ahmet Davutoğlu senfonik diplomasi gibi bazı ifadeler kullanıyor her tarafta görünen her tarafla irtibatla olan müzakere gücünü artırdığı iddiası var bu Somali örneğinden yola çıkarak bu açıdan Türk dış bürokrasisi kendini değiştirdi mi?

Haldun Solmaztürk: Bir bilim, sanat ve felsefe kısmı vardır dedim ya. Diplomasi de böyle. Bu işin felsefesine baktığımızda şu var bizim çok güçlü taraflarımız var Türkler olarak genel olarak bunu bütün dünya kabul ediyor. Bunu bir asker olarak bizzat yaşadım. Somali'de bir irtibat subayı yüzbaşı vardı Amerikalı. Baktım çadırın dibinde oturmuş mektup okuyor. Memleketten mektup mu geldi ailen nasıl dedim. Hepsi iyiler babamın da size selamı var dedi. Şaşırdım tabii... Baban bana niye selam söylüyor beni tanımaz etmez. Yok tanıyor ben anlattım dedi. Babam bana dedi ki sakın Türk komutanına bizi mahcup etme sen onları tanımazsın ben bilirim kahraman millettir. Sakın saygısızlık etme demiş babası. Baban Türkleri nereden tanıyor diye sordum. Kore'de sizleri tanımış dedi. Bu bir gerçek. Gerçekten bizim çok güçlü yönlerimiz var fakat bizim sıkıntımız şu. Biz bir şeye baktığımız zaman mesela şu çay buna bakıyoruz bu nasıl yapıldı, buraya nasıl geldi bunu kim geri götüreceğ bununla hiç ilgilenmiyoruz. Biz sadece bu ana bakıyoruz. Öncesi sonrası yok bizim için. Onun için elimize aldığımız her şey bizim için ilk defa temelin üzerine konacak bir tuğla. Acaba bizden önce tuğla koymuş birisi var mı bunu sormuyoruz. Bu asker, sivil, partiler, iktidarlar herkes için geçerli. Onun için her gelen sıfırdan bir tuğla koyuyor. Öbür gelen tekrar onun yanına bir tuğla koyuyor. Onun için bizim tuğlalarımız hep yan yanadır.

Bir diğer sıkıntımız toplumlar genelde yazanlar ve konuşanlar diye genel anlamda ikiye ayrılır. Biz konuşan bir toplumuz. Konuştuğumuz için bitiyor gidiyor. Bir de dün ve yarını düşünmediğimizi bununla bağlarsanız sadece konuşuyoruz. Biz bir ara NATO'da n-a-t-o, no action, talk only diye dalga geçerdik. Bizde de öyle.

Üçüncüsü bizde ilişkiler kültürü hakim bunun alternatifi ne? Meziyet kültürü. Yani biz insanlara bir şeyi hak ettikleri için meziyetleriyle bir şeye layık oldukları için belli makamlara getirmiyoruz. Biz sadece tanıdığımız için, tanıyoruz iyi ilişkilerimiz varsa getiriyoruz. Bütün bunlar bir araya geldiğinde biz gerekli yerlere gerekli insanlarımızı oturtamıyoruz. Bizdeki bu benlik kavgası son bulmuyor. Her kurumda bu var. Amerikalısı, Fransızı, Almanı kanlısı da olsa eğer ülke menfaati varsa onunla işbirliği yapıyor. Bakın Amerikan siyasetine bakın siyaset iktidar değişsede aynıdır.

Davutoğlunun söylediği şeye gelince tabii bu bir hayal. Dünyada uluslararası ilişkilerde ve siyaset biliminde küçük, büyük ve orta devletler vardır. Türkiye bölgesel bir orta güç sayılabilir. Dolayısıyla o gücünüz çerçevesinde hareket etmeniz lazım.

Geçen gün çok güzel bir irdeleme okudum. Türkiye'nin idari yapılanması ve personel sayısı bu projeleri yürütmeye yetmeye mümkün değil. Mesela hocam size diyor ki aynı anda üç tane proje veriyor diyor ki haftaya istiyorum mümkün değil. Davutoğlu uçağa biniyor her yere gidiyor tıpkı duracell pil reklamındaki gibi. Siyaset sadece bu değilki kim götürecektir bunu kaç tane adamınız var. İkincisi şu anda bu liyakat kriteri çok geride. O nedenle gitmiyor. Dün de gitmiyordu bugün de gitmiyor.

Katılımcı: NATO'da ne diye duruyoruz zararımız bir sürü kârımız ne?:

Haldun Solmaztürk: En kritik soru bu. Libya operasyonu, gayri meşru bir operasyondur. Ama bunu hiçbir yerde okumaz duymazsınız. Libya'da BMGK 1973 sayılı kararı sivil halkın korunması, uçuşa yasak bölge bir de ambargoya yetki verdi. Ambargo da sadece denizden Kara sınırı açıldı. BM yetkisiyle NATO hava ve deniz gücünü kullandı Libya'da Muammer Kaddafi'ye karşı olan kabileleri kara gücü olarak kabul etti onlarla koalisyon oluşturdu. Yani NATO Libya iç savaşında bir taraf olarak savaştı. Bunu ne BMGK'de cevaz veren bir madde bulursunuz, ne NATO kararlarında ne de herhangi bir NATO üyesi ülke kararında bulursunuz. Bu operasyonun siyasi desteği yoktur. Gayri meşrudur. Yetmediği gibi Libya operasyonu devam ederken, operasyonun içinde NATO emir komutasının dışında Fransa Amerika gibi bazı ülkeler kendi milli özel operasyonlarını yapmıştır. Ama bütün bunlar nasıl mümkün oldu buna NATO operasyonu dendi NATO çerçevesinde yapıldı. Yani NATO kullanıldı. Sorunuzun cevabına gelince siz uygun yerde uygun adamı kullanır ve bu adamı kullanırken kendi milli siyasetinizin çerçevesini çizebilirsiniz siz de kullanın. İş bilen kılıç kuşananın. NATO da böyle toplanıyor 28 kişi herkesin bir söz hakkı var. Öyle bir adam oraya oturtacaksınız ki adam elini kaldıracak bir dakika dediğinde herkes susacak Amerikalı dahil bu adam ne diyecek bir dinleyelim bakalım diyecek. Öyle dinleyecek. Öyle ki bir şey söylemeden önce bunu söyleyeceğiz ama bu Türk ne der acaba denecek. Ama böyle birisinin orada olması lazım. Bakın bir toplantıda ABD-Türkiye arasında Antalya da High Level Defence toplantısı yapıldı. 1998'de Balkanlarda bir girişim başlattık. Amerikalılar o zaman bizi engellemeye çalıştılar. Bizden özel görüşmede bize rağmen mi yapacaksınız dediler. Biz bunu size rağmen diye başlatmadık bunun faydalı olduğunu düşündüğümüz için başlattık. Siz eğer bizim dostumuz ve müttefikimizseniz şimdi bizim yanımızda olma zamanıdır. Amerikalı herkesin girdiğine emin oluncaya kadar o girişime katılmadı. Ne zaman gördü ki engelleyemeyecek son gün katıldılar. Antalya'daki o toplantıda baktım

Amerikan Savunma Bakanlığının bakan yardımcısı bu beyin kim diyor. Ne beyin dedik. Bu projenin ardında mutlaka bir beyin var bu tipik Türk projesi değil kim diyor bana gösterir misiniz. Albayım ben sizi tanıyorum bu proje Türk projesi değil dedi.

Ümit Özdağ: Bu çok ağır bir laf Türk projelerinde beyin yok demeye getiriyor.

Haldun Solmazzürk: Hayır beyin yok derken brain child demek istiyor. Sizin beyin ürünüz anlamında diyor. Beyin yok anlamında söylemiyor da bu kadar kısa zamanda bu kadar kapsamlı bir projenin başarıya ulaşması için bunun arkasında bir beyinin olması lazım en azından kösteklenmemesi lazım. Bu proje sıfırdan sekiz ayda uluslararası bir antlaşma noktasına geldi. Çok uluslu bir antlaşmadan söz ediyorum herhangi bir belgeden değil. Çünkü Amerikalı adı gibi biliyor ki Türklerde birlikte çalışma, kurum kültürü yok. Kamuran İnan'ın bir sözü vardır Türkiye'ye hizmet için Türklerle mücadele etmeniz gerekir. Yani biz NATO'da diğer ülkelere karşı mücadele vermiyoruz. Biz orada Türklere karşı mücadele veriyoruz.

Katılımcı: Suriye'deki karışıklıkları biliyorsunuz. Bunun arkasında Amerika'nın parmağının olduğunu biliyorsunuz. Bence Suriye'deki yapılan bu mezalimler veyahut öyle gösterilen mezalimleri ..... Ne şekilde yayın yaptığını biliyorum. Esad'ın Suriye'nin başında kalmasının devletin menfaatiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. .... Sizin bu yöndeki görüşlerinizi öğrenmek istiyorum. Türk hükümetinin Suriye için devam ettirdiği politikayı doğru buluyor musunuz iki? Üç, Malatya'da kurulan füze kalkanının Türkiye'ye getirisi götürüsü ne olacaktır. Bir de şunu ifade etmek istiyorum dediniz ki Amerikalılar kuvvetli iktidarın yanındadır ve daima onu destekler ki onun alternatifi çıkmadıktan sonra. Ben buna bir şey ilave etmeniz mümkün mü diye size sormak istiyorum. Acaba kuvvetli iktidarın olması yanında kendi sözünden çıkmayan, sadece kendi menfaatini düşünüyor Amerika siyasi ilişkilerinde ya kuzu ya kurt gibi davranıyor. Ben diyorum ki Amerika kendisini her dediğini kabul eden sözünden çıkmayan hükümetleri de kuvvetli olmasa da destekleme yoluna gidiyor mu?

Haldun Solmazzürk: Kesinlikle tabii güçlü iktidar derken Amerikalıların politikalarına destek veren iktidar. Amerikalılar bütün milletler içinde en dürüst millettir. Söyledikleri şu açıkça, eğer Türkiye'de demokrasi gelişirse, Türk siyaseti Amerikan menfaatlerine hizmetten çok Türk menfaatlerine hizmet eder. Bunun kaçınılmaz olan sonu Amerikan menfaatleri doğrultusunda Türk demokrasinin ileri

götürülmemesi lazım. O neden hep Türk demokrasisinin gerçek anlamda ileri demokrasi olmasını Amerikalılar istemiyor.

Katılımcı: Geliştiğine inanıyor musunuz?

Haldun Solmaztürk: Tabii ki. Türkiye’de demokrasi kalmadı ki. Bir dönem demokrasinin ileri gittiğini söyleyebilirim. Ama özellikle 2007’den bu yana kadar Türkiye’de demokratik denebilecek hiçbir şey kalmadı. O da nedir. O zaman Türkiye seçim demokrasisidir o kadar. Zaten Türkiye’nin şu anda yarı demokrasi. Ondan da geri gidiyoruz. Amerika bunu görüyor. Türk demokrasininin geri gitmesini kendi menfaatleri açısından faydalı görüyor. Bugünkü hükümete verilen desteğin iç siyasete bu bakışla dış siyasetin dengelenmesi olduğunu görmemiz lazım. Füze kalkanı dediniz. Baştan hükümetin başı öyle şey olur mu dedi. Esti gürledi sonra radar konu oraya. Bunun ne alakası var bu radar dediler kalkan değil. Bu Amerikan radarıdır. Bu ay 20-21 Mayıs’ta zirve yapılacak orada belki bir NATO projesi olma kararı çıkacak. Ama Malatya’daki radar bir Amerikan radarıdır ve ikili anlaşma ile gelmiştir. NATO’nun daha kurulmuş bu anlamda bir emir komuta sistemi yok ki neye entegre olacak. Ama insanlar kandırılıyor. Bu tamamen iç siyasette anti demokratik gelişmeye göz yummaları bunu desteklemek için hükümetin politikalarını desteklemek için al gülüm ver gülüm. Bu füze kalkanından bu radardan elde edilecek bilgilerin İsrail’le paylaşılmaması mümkün değil bu Amerikan radarı. NATO’nun bu bilgileri alacak bir merkezi yok ki kurulmadı. Bu bir NATO projesi değil. Bu oylanacak olup olmayacağı da belli değil. Suriye ile ilgili politikaya gelince hayret edici bir şey. Yani nasıl kraldan daha çok kralcı olabiliyor. Eğer bugün Suriye’de bu kadar çok insan ölüyorsa bunda Türk hükümetinin payının büyük rolü olduğuna inanıyorum çünkü onlara ümit ışığı verdiler. Türkiye gibi sınırdaki bir ülkenin bu kadar bu bizim iç meselemizdir diye açıklaması, Suriye’nin dostları diye fiili destek vermesi Suriye’de Libya’daki gibi olacağı düşüncesini yarattı. Libya’da Libya muhalefeti denen şey bir odada toplanan üç kişidir. Yani Fransa arkadan Amerika tanıdı. Meşru alternatif siyasi iktidar biziz dediler. Suriye bu anlamda çok daha ileridedir ancak onlar da bölük pörçüktür. Ümit verildi ümit verildiği için bu insanlar ölüyor burada. Bu ümit Libya gibi olacak diye Beşar Esad ve çevresindeki grupları tahrik etti. Üstelik biz Libya’da tam olarak ne olduğunu hala bilmiyoruz. Binlerce insan öldü bugün hala ölüyor. Şimdi seçimlere gidilecek, hangi seçim neyin seçimini yapacaksınız dolayısıyla NATO’nun ABD’nin ve genelde batının tutumu Libya’daki iç çatışmayı tahrik etmiştir.

Birinci sorunuza gelince Amerika açısından bakıldığında bölgede üç kritik ülke var Türkiye, İran, İsrail. Bu ülkeler arasındaki ilişkiler Amerikan menfaatlerini doğrudan etkiliyor. Suriye'nin bu anlamda İran'dan uzaklaşıp Türkiye'ye yaklaşması İsrail ile daha iyi ilişkiler kurmasını sağlayacak. Bunun için istiyorlar. Bugün İsrail hiç sesini çıkarmıyor. Niye gelişmeler işine geliyor. Amerikalılar sakın konuşmayın susun, her şey çok güzel demiş olabilir. Ta ki Rusya ve Çin körfez savaşında tongaya düştük, Libyada düştük Suriye'de düşmeyiz deyinceye kadar.

Ümit Özdağ: Nereye kadar gider bu süreç?

Haldun Solmaztürk: Bunun çok fazla devam etmeyeceğini bir kontrollü geçiş olacağına inanıyorum. Çünkü Suriye muhalefeti de bunu kabul etti. Ama hala tahrik var devam ediyor. Bir şekilde bir kontrollü geçiş olacak.

Katılımcı: Esad'ın kalacağını mı düşünüyorsunuz?

Haldun Solmaztürk: Esad kişisel olarak kalmasa bile Esad'ın temsil ettiği grup iktidarda kalacak.